

Autor: Kaarina Aitamurto

Tento článek zkoumá příčiny soudobého oživování předkřesťanské duchovnosti. Jako materiál této analýzy sloužily texty napsané ruskými rodnověrci. V těchto textech bylo zjištěno devět témat. Ta se dělí do tří kategorií, pojmenovaných «nacionální obnova», «přírodní náboženství» a «nová éra staré duchovnosti». Teoreticky článek vychází ze sociologického studia pozdně moderní religiozity. Je pozorováno, že rodnověřská interpretace obnovy pohanství často zahrnuje témata, která jsou také ústřední v teoretických diskusích o úkolech soudobé religiozity. Na rodnověří se tudíž pohlíží jako na účastníka společenských diskusí, který komentuje a přispívá tématy, jakými jsou «glokalizace» světa (důraz na lokálno), moderní odcizení a pocity nedůvěry a nejistoty.

Proč ožívá stará duchovnost?

Rodnověří je náboženství, které se snaží oživit předkřesťanskou slovanskou duchovnost. Řadí se k mezinárodní skupině soudobých pohanských náboženství, jež lze prakticky najít na všech územích s obyvatelstvem evropského původu. Na západě si množství studií povšimlo, že pohanství patří k jednomu z nejrychleji rostoucích nových náboženství [1, str. 1] a dle některých ukazatelů platí totéž i pro rodnověří v Rusku. Ačkoliv je náboženství stále spíše okrajové, zůstává zajímavou otázkou, jak toto «staré náboženství», staletí považované za minulost, ožilo v takové síle. Samotní pohané a mezi nimi i rodnověrci často prohlašují, že jejich náboženství poskytuje užitečné odpovědi současnému člověku a současné společnosti. Cílem tohoto článku je prozkoumat tato rodnověřská vysvětlení obnovy předkřesťanské víry.

Metodologicky se analýza opírá o sociologickou narativní analýzu. Všeobecně se má za to, že vyprávění je lidem vlastní způsob, jak rozumět světu a vytvářet logické příčinné souvislosti. Vyprávění je tudíž účinnou formou, jak vysvětlovat a prosazovat alternativní pohledy na různé společenské děje [2]. Při úvahách o subjektu rodnověří shledávám zvláště platný narativní přístup, protože samotní pohané jej vědomě používají. Pohané si dobře osvojili ideu Lévi-Strausse, dle níž «mýty jsou myšlení v nás». Tedy jakožto metodu k objevování a prezentování pohanského postoje pohané často reinterpretovali (či odhalují staré interpretace) a jsou otevření diskusím ohledně běžných kulturních mýtů a vyprávění.

Jakožto zdrojový materiál jsem použila publikovanou literaturu psanou rodnověrci. Tématickou analýzou jsem odhalila deset vyprávění, které se nicméně často prolínají. Ačkoliv se tato témata v té či oné formě vyskytují prakticky ve všech rodnověřských skupinách a textech, existují některé výrazné rozdíly v tom, jak se interpretují a jaká témata jsou zdůrazněna. Ve skutečnosti patří k jednomu z nejnápadnějších rysů rodnověří, jakož i soudobého pohanství obecně, různorodost. O této charakteristice lze dokonce říci, že vyplývá ze samotné podstaty náboženství, které klade důraz na osobní zkušenost a vyhýbá se přísnému dogmatismu. Analýzou různých interpretací obnovy rodnověří se tudíž rovněž snažím tuto různorodost nastínit. Témata, jež jsem odhalila v rodnověřských interpretacích příčin obnovy předkřesťanské víry, jsem rozdělila do tří skupin, které volně odpovídají

rozdělení uvnitř rodnověřského hnutí.

Rodnověřské hnutí

V rámci přístupu k různorodosti rodnověří užívám typologie hnutí prezentované Gajdukovem jakožto předběžného poznávacího rámce. Gajdukov rozděluje rodnověřské hnutí do tří kategorií dle jeho hlavní orientace: přírodně orientovaná, nacionálně orientovaná a «folklorní» součást hnutí [3, str. 30]. Gajdukova specifikace, tj. «hlavní zájmová orientace», je skutečně živá, protože skupiny se výrazně překrývají. V důsledku toho je nevyhnutelně řazení kategorií značně nahodilé a subjektivní. Příroda je např. ve většině nacionálně orientovaných frakcí také ústřední a nacionalismus se v nějaké formě projevuje prakticky ve všech rodnověřských skupinách. Nicméně nejednotnost je skutečností, jak prokázal známý spor ohledně Bittsevské výzvy (Битцевское Обращение) [4]. Nejasnosti a spory tedy nutně nepopírají typologii, ale naléhají na pečlivý výklad konceptů.

«Nacionálně orientovaným křídlem rodnověří» odkazují na část hnutí, která klade nacionální zájmy do samotného jádra náboženství. Takový nacionalismus se může projevovat jako politická ideologie, jakožto konzistentní světonázor vycházející ze základních představ o etnicitě a národech, či jakožto snaha prosazovat národní zájmy. Ve většině těchto případů je rodnověřský nacionalismus zároveň etnickým nacionalismem, tj. výchozím bodem jsou Rusové jakožto etnická kategorie a ani ne tak Rusové jakožto občané Ruska. Do této kategorie řadím tak jasně náboženské organizace, jako je Unie slovanských komunit slovanské rodné víry a Svaz Venedů, stejně jako političtější zaměřené frakce, jako je «Koncepce občestvennoj bezopasnosti» [5, str. 150–152].

Pro mnoho věřících je rodnověří v první řadě rodnou vírou, avšak pohanství lze rovněž charakterizovat jako zemské, přírodní náboženství, které oslabuje různorodost a tudíž prosazuje i etnickou toleranci. Přirozeně takové vnímání není nutně výlučné. Existují nicméně rozdíly, v nichž se jeden z těchto aspektů zdůrazňuje více. Jedno z pravidel selského rozumu říká, že komunity uctívající Peruna často více inklinují k militarismu, kdežto následovníci Velesa inklinují k mysticko-filosofickým postojům [6, str. 170]. Pro účely analýzy je toto rozdělení přirozeně příliš neurčité. Nejprominentnější rodnověřskou organizací, kterou lze považovat za představitele tolerantní, přírodně zaměřené orientace je Kruh pohanských tradic, nicméně existují i další nezávislé komunity, jež sdílejí podobný pohled.

K třetí skupině v Gajdukově analýze patří rekonstrukcionisté, kteří napodobují dávnou kulturu. Ačkoliv může být koníček (či životní styl) cestou k rodnověří, nemělo by se zapomínat na to, že někteří praktikanti rekonstrukcionismu jsou křesťané. Proto bych spíše vnímala rekonstrukcionisty jakožto odlišnou kategorii, jdoucí napříč rodnověřím. S Gajdukovem souhlasím v tom, že existuje větev rodnověří, jež se sama odlišuje náboženským synkretismem. Tato skupina má výraznou afinitu k ruské esoterické tradici s předchůdci jako Jelena Blavatská, Nikolaj Roerich a Danil Andrejev. Do této kategorie řadím takové autory bestsellerů, jako jsou Asov a Šemšuk a skupiny jako církve Inglingů, kteří jsou synkretisty a svému publiku poskytují esoterickou moudrost. Dle Zoriny se ruský esoterismus konce 20. století odlišuje od svého západního protějšku svým patriotismem a protestem vůči liberalismu

a maloměšťáctví, či tím, co Zorina popisuje jako «antiweberovský» duch. Zorina tvrdí, že oblíbenost fenoménu lze částečně vysvětlit jeho podobností s ruskou tradicí filosofování. Dokonce dokazuje, že soudobý ruský esoterismus funguje pro Rusy se sovětskou ateistickou výchovou jako most mezi ateismem a religiozitou. Navíc dle Zoriny esoterismus vnesl ruskou kulturu do post-sovětské generace a splnil důležitý společenský úkol odporovat čistě utilitářským a konzumním hodnotám [7, str. 40, 268–272, 282].

Nacionální obnova

První vyprávění o obnově předkřesťanského duchovna odkazuje na rodnověrství jakožto ruskou (či slovanskou) reformaci. Dávná předkřesťanská víra je hodnocena jako inherentní slovanská či ruská forma religiozity a křesťanství je zavrhováno jako cizí vliv. Toto vnímání se může spojovat s některými mesiášskými ideologiemi, které vedle sebe staví materialistický, rozkládající se Západ a slovanský idealismus a duchovnost. Toto vyprávění lze rozdělit do tří témat, která jsem pojmenovala následovně: «Záchrana národa», «záchrana kultury» a «mezinárodní politika a anti-globalizace».

První z těchto témat, «záchrana národa», podotýká, že národní náboženství jsou více ve shodě s genetickými, mentálními či environmentálními vlastnostmi daného národa či etnické skupiny. V důsledku toho se tvrdí, že vlastní (rodné) náboženství poskytuje lidem užitečnější odpovědi a zkušenosti než ideologie cizí. Za předpokladu, že je rodná víra vepsána v lidech, prohlašuje se, že navrácení této tradice přinese lidem větší naplnění a rovnováhu. Dle tohoto vyprávění realizace národních instinktů také usnadní společenskou soudržnost. V ruské historii se na cizí ideje, jako jsou křesťanství, marxismus či západní liberalismus, pohlíží jako na příčinu mnoha neštěstí, jež má, jak se věří, napravit nacionálně-náboženská obnova. Ve stručnosti, nacionální obnova je živá díky hrozícím společenským, environmentálním a politickým problémům.

Nacionální výklad rodnověří lze také představit na velmi osobní a konkrétní úrovni použitím metafor jako «duch, krev a půda». V těchto výkladech jsou vnímány náboženství a náklonnost ke svému životnímu prostředí tak, že jsou vepsány ve člověku stejně hluboko jako láska ke svým dětem či rodičům. Rodní bohové obývají rodné prostředí a projevují se v něm i lidech jakožto svých potomcích. Popírání těchto závazků jedince poškozují, nicméně s sebou nese škodlivé důsledky i na společenské úrovni. Vyprávění zdůrazňuje, že lidé mají zodpovědnosti, které odpovídají jejich místu na světě. Tak jako se u rodičů oprávněně očekává, že se budou o své děti starat, tak i předkové si zasluhují čest a vzpomínky a země úcty a obdělávání. Stát se rodnověrcem neznamena, že se lidé musí naučit či osvojit nějaké náboženské učení; stačí, aby se člověk znovu napojil na své přirozené instinkty, aby cítil krev ve svých žilách a půdu pod svýma nohama.

Výklad obnovy rodnověří jakožto etnického náboženství lze přednést také v kulturním kontextu. Ústřední klatbou v tomto vyprávění spočívá v «Mcdonaldizaci» světa [8]. Globalizace se kritizuje jako hrubé vnucování amerického světonázoru a hodnot národům a jiným kulturám. Triumf nadnárodní kultury je obviňován ze zničení různorodosti národních kultur. Navíc se tvrdí, že globalizace odřezává kulturní kořeny národů a zapřičiňuje tak

celkový pocit odcizení. V tomto vyprávění se rodnověří objevuje jako záruka rodné kultury, jež může oživit, zachovat a přenést slovanské dědictví.

Třetí vyprávění, «mezinárodní politika a antiglobalizace», také zdůrazňuje důležitost rekonstrukce původních a autentických národních hodnot, ale zatímco předchozí téma odkazuje na kulturní či psychologickou sféru, v tomto vyprávění je důležitějším zájmem osvobození se od cizinců či cizích politických a ekonomických vlivů. Křest Rusi se považuje za symbol počátku vlády cizích «okupantů», která dál zotročuje a vykořisťuje Rusko. Ačkoliv Rusové či Slované jsou primárním výchozím bodem, sféra pospolitosti může zahrnovat také všechny «bílé» lidi.

Nacionální vyprávění o obnově rodnověří, umístěné do politické struktury, upozorňuje na procesy centralizace globální politické moci. V závislosti na výkladu mohou být centrem nevyvážené mocenské struktury Spojené státy, finanční kapitál či «sionisticko-zednářské spiknutí». Protože se globalizace vnímá jako oklešťování možnosti činit rozhodnutí na národní úrovni, volá se po nových formách vlády. Zatímco někteří rodnověrci propagují ideu etnicky uniformního státu, jiní se více zabývají pokusy představit si alternativní formy globální politiky, které by se vyhnuly problémům unipolárního světového řádu. Ačkoliv má toto vyprávění politickou orientaci, jsou v těchto modelech často zastoupeny pohanské hodnoty nacionalismu a různorodosti.

Nacionalisticky orientované výklady obnovy rodnověří odrážejí sociologické debaty ohledně globalizace a jejích efektů na moderní religiozitu. Na první pohled se rodnověří jeví jako exemplární příklady nacionální obranné reakce, jež se snaží zachránit národní státy a systém homogenních národních kultur. Bližší pohled odhaluje, že obraz je komplexnější. Stranou nacionalistických projektů si rodnověrci také představují alternativní perspektivy globalizace. Jinými slovy, představují ideály, jak by se globalizace mohla odehrávat ve správnějších a udržitelnějších termínech.

Přírodní náboženství

V druhém vyprávění se rodnověří představuje jako přírodní náboženství, založené na toleranci a radostné úctě k rozmanitosti života. Dle tohoto vnímání je to slepá ulička hegemonních univerzalistických světonázorů, co povzbuzuje zájem o pohanský postoj a jeho potřebu. O prospěchářské koncepci přírody se prohlašuje, že přivedla lidstvo na pokraj ekologické katastrofy, které se lze vyhnout jen přenesením posvátného z transcendence zpět do přírody a navázáním rovnějšího a náležitého vztahu k ní. V rámci této skupiny se vyskytují tři témata: «ekologická krize», «mnohočetnost pravdy » a «grass-root rovnostářská komunalita».

Ekologické problémy, s nimiž se soudobý svět potýká, jsou tématem, které se objevuje prakticky ve všech rodnověřských výkladech příčin obnovy pohanství. Rodnověrci podotýkají, že neuctivý a prospěchářský postoj k přírodě vydláždil cestu ekologickým krizím. Tento vývoj má spojitost s abrahámskou tradicí a zvláště s křesťanstvím. Tvrdí se, že hanobení «obyčejného» světa ve prospěch duchovní říše umožnil ničení přírody. Pohanství, na druhé

straně, oceňuje posvátnost neoddělitelného, tudíž uznává hodnotu přírodní říše a prosazuje ekologickou zodpovědnost. Pokud jsou základní změny v lidském přístupu k přírodě vnímány jako nezbytné pro to, aby se zabránilo naprosté ekologické katastrofě, považuje se pohanství za duchovno, jež je schopno odpovídat na nejkritičtější problém soudobého světa.

Vyprávění o «mnohočetnosti pravdy» spojuje změny v religiozitě s historickým vývojem společnosti. Všimá si toho, že vynoření dogmatické a výlučné formy religiozity se shoduje s formováním centralizované moci. Tato historická fáze poznamenala počátek éry, kterou rodnověrci popisují jako nadvládu «mononáboženství» a «monoideologií». Feudální systém vycházel z ideje o jednom králi a jednom náboženství, obklopujícím jediného boha. Evropská civilizace se ve svém usilování o technický pokrok spoléhala na mechanistické chápání světa, o němž se věřilo, že poskytuje univerzální pravdy. Dle rodnověrců spočívá problém v tom, že realitu nelze redukovat do jednorozměrných výkladů. Místo toho «monoideologie» zapříčinily utrpení, protože lidé byli přinuceni věřit a přizpůsobit se «pravdám», které jsou v rozporu s jejich osobní zkušeností. Navíc pokusy vměstnat pod nátlakem lidi do ideologické uniformity pravidelně selhávaly v řešení společenských problémů, jimž čelily. Jestliže se «monoideologie» a «mononáboženství» prokázaly neudržitelnými, rodnověrci volají po širším pohledu na svět. Namísto zkostnatělých, abstraktních modelů, jaký by měl být svět a jak by se lidé měli cítit a čemu věřit, bychom se měli pozorně rozhlédnout kolem sebe, abychom poznali, jaký je svět skutečně. V tomto vyprávění zastává pohanství roli «lidového odporu». Pohanství je vnímáno jako lidové náboženství oproti náboženstvím vnuceným shora. Za druhé, pohanství se popisuje jako tvořivé, pokrokové duchovno, které poskytuje alternativy k převládajícímu světonázoru a nové vhledy a hlediska.

Rodnověrské koncepty krize «monoideologií» mají úzký vztah k postmoderní «smrti velkých příběhů». Rodnověrské vnímání se nicméně zdá méně ironické a optimističtější. Jako postmodernisté rodnověrci věří, že úpadek mononáboženství lidi zklamal do té míry, že již nemají sklon nekriticky přijmout přednastavené pravdy. Na rozdíl od postmodernistů však rodnověrci nespátřují výsledek v cynickém nihilismu, ale zvyšování reflexivní zodpovědnosti. Toto rodnověrské vyprávění se často pojí k ideji určitého zrání lidstva. Zatímco náboženství jako křesťanství či islám formulují jasná etická pravidla a normy, pohanství ponechává morální záležitosti na lidském svědomí. Připouští, že nezbytně neexistují žádná definitivní morální pravidla, která by platila vždy a všude. Místo toho rodnověří lidi povzbuzuje k tomu, aby si plně uvědomovali své konání. Pohanství se nespolehá na božskou zpětnou vazbu či trest, ale připomíná, že lidé musí žít s důsledky svých vlastních skutků. Základní přesvědčení také předpokládá, že přirozená morálka je upřímnější a účelnější než morálka, která staví na dohledu zvnějšku či hrozbách trestem.

Posledním tématem v této skupině se věnuje ideálům pospolitosti a rovnosti. Rodnověrci aktivně zkoumají pravé formy komunity teoreticky i v praxi. Tvrdí se, že moderní svět mechanisticky a prospěchářsky změnil lidské vztahy. Dle rodnověrců jde tato izolace jedince ruku v ruce se zdeformovanými formami společenské hierarchie, což se projevuje např. v opozici vládců a lidu. Rodnověrci často připomínají, že život jedince se bez komunity stává bezcenný, avšak zároveň zdůrazňují vzájemnou odpovědnost jedince a komunity. Co se rodnověrci snaží vybudovat, je komunalita, která nestaví na nátlaku, ale na pocitech

propojenosti a pospolitosti.

O komunalitě se v teoretické rovině diskutuje v mnoha rodnověřských textech, nicméně rodnověřci si také uvědomují tyto ideály v praxi ve svých komunitách. Rodnověřské komunity mají své vůdce či «starší», kteří svou pozici získali díky svým kvalitám. Přesto lze rovnostářskou podstatu sledovat např. ve formě kruhu, v němž se provádí rituály. Tudíž neexistuje žádný rozpor mezi knězem jakožto prostředníkem a přívrženci jakožto pasivními účastníky.

V těchto třech tématech se rodnověřci přímo obracejí k soudobému rozkladu a anomii, která byla také jednou z ústředních otázek v sociologické diskusi o pozdně moderní religiozitě. V moderním světě mají lidé na výběr z několika soupeřících rámců orientací, hodnot a forem duchovna. V důsledku toho náboženství ustupuje do osobní sféry a stává se otázkou individuální volby. Tradiční úlohou náboženství paradoxně bylo poskytovat společně sdílené světonázory a hodnoty. V moderní heterogenní společnosti tudíž náboženství balancují mezi udržením si výlučnosti, jež omezuje počet věřících, a získáním širší podpory na úkor možnosti mít větší vliv na život svých přívrženců. Rodnověřci navrhuji zcela nový přístup, který se snaží kombinovat toleranci individuální zkušenosti a možnosti některých základních společně sdílených «pravidel» a hodnot. Ve shodě s tím také usilují o ustavení nového druhu pospolitosti, jež by neohrožovala individuální svobodu, ale naopak vycházela z dobrovolného závazku.

Nová éra staré duchovnosti

Do třetí skupiny řadím vyprávěná témata, jež se objevují či jsou běžná také v mainstreamové esoterické a alternativní spiritualitě. Rozlišuji tři rozdílná témata: «kosmické cykly», «městské odcizení» a «návrat do reality».

Pro podporu jiných výkladů rodnověřci často evokují astronomické teorie o kosmických cyklech. Podobně jako západní stoupenci New Age rodnověřci mohou věřit, že začínající věk Vodnáře naznačuje paradigmatickou změnu v dějinách lidstva. V rodnověřských diskusích se také objevuje paralelní indický koncept konce, kali-jugy. Navíc ideje o cyklických změnách lze také vysvětlit v systému civilizačních teorií, jakým je historický model zformulovaný Lvem Gumilevem. Jak bylo dříve zmíněno, tyto představy kosmických či historických cyklů se obvykle kombinují s jinými výklady. To znamená, že se nemusí nutně věřit tomu, že astronomické změny zapříčiňují změny bez lidského přičinění.

Druhé téma tohoto nadpisu se věnuje městskému odcizení. Dle tohoto výkladu může rodnověří odpovědět na problémy moderního městského života, jako je nezdravé, znečištěné životní prostředí, rizika průmyslově vyráběného jídla a emoční a psychologický stres z městského prostředí. Mnozí rodnověřci se zajímají o nedávno se objevující ekologické vesnice. Tento zájem má v ruské společnosti také mnohem větší ohlas, jak dosvědčuje oblíbenost hnutí «Anastasievci». Ačkoliv ne všichni rodnověřci se snaží odstěhovat na venkov, hnutím prostupuje úsilí o oživení spojení s živým prostředím. Jednou z hlavních funkcí rodnověřského rituálu je spojit lidi s přírodními cykly. Navázání tohoto spojení je podstatným

ve všech rodnověrských skupinách, které věří, že lidská bytost nemůže žít plnohodnotně, pokud je oddělena od přírody.

V mnoha rodnověrských vyprávěních se obnova náboženství pojí s voláním po odložení iluzivních hodnot a po způsobu života ve prospěch tradice. Proto jsem nazvala poslední téma rodnověrských vyprávění «návrát do reality». Kritika klamných iluzivních světonázorů má také jistou spojitost s rozporem mezi neoddelitelným a transcendentním. Zatímco v dřívějších vyprávěních téma odkazovalo na božskost a ekologické zájmy, zde je výchozí bod zároveň konkrétnější a na druhé straně se týká velice zásadních otázek ohledně ontologické a gnozeologické jistoty. Ještě jednou, rodnověří lidé nabádá, aby se přeorientovali od velkých, virtuálních ideálů k malým, ale důležitým záležitostem jejich nejbližšího životního prostředí. Toto vyprávění navrhuje, že dnešní lidé usilují o cíle, které je nečiní šťastnými, a že by proto měli zcela přehodnotit své hodnoty a priority. Pěkným příkladem tohoto druhu argumentace je Novikov-Novgorecova diskuse o staré tradici výbavy nevěst. Nejprve autor srovnává šaty a prádlo s neosobními, nekvalitními průmyslovými výrobky. Tradici se nicméně dostává širšího významu, protože je spojována se závažnějšími otázkami lidských vztahů. Dle Novikov-Novgorece nevěsta, která strávila roky přípravou výbavy, byla pravděpodobně také velmi pečlivá při výběru manžela a domu, jenž by byl hoden takového vkladu [9, str. 14]. V Novikov-Novgorecově textu tudíž výbava symbolizuje nejen alternativu k hmotné kultuře na jedno použití, ale také lidské vztahy na jedno použití.

Ze sociologického pohledu lze téma «návrátu do reality» přímo spojit s problematikou současných nejistot, avšak rozdílné výklady tématu odrážejí nejrůznější výchozí body. Vyprávění je ozvěnou pozdně moderní tendence, kterou Inglehart nazývá vzestupem «postmateriálních» hodnot [10], a rostoucí kritiky konzumního způsobu života, jež se pojí k ekologickému uvědomění. Na druhé straně se téma často interpretuje v konzervativním systému, který zdůrazňuje zavržení moderní mnohonázorovosti světa. Např. kastovní systém lze prosazovat jako alternativu ke komplexnosti moderní společnosti či jako zkostratělé, esencialistické genderové role, preferované oproti moderním měnitelným představám o sexu a pohlaví. Příležitostně je takový konzervatismus v rozporu s ideálem pohanství jakožto tolerancí a přijímání individuální zkušenosti.

Závěr

Neexistuje jediná forma rodnověří ani jediný způsob výkladu toho, proč duchovnost v poslední době ožívá takovou silou. Ačkoliv rodnověrské výklady této otázky obvykle vykazují mnoho podobností, témata se v těchto vyprávěních mohou lišit a příležitostně si dokonce odporovat. Nicméně se všechny zdají obracet k podobným otázkám a problémům soudobého světa, které jsou ústřední v sociologickém studiu pozdní moderní religiozity. Rodnověrci diskutují o «glokalizaci» světa, moderním odcizení a pocitech nedůvěry a nejistoty. Odpovědi, které rodnověří této problematice poskytuje, nejsou v žádném případě přímočaré. Rodnověrci se místo toho věnují nepřetržitým jednáním a debatám o těchto záležitostech. Na druhé straně tento druh bohaté a komplexní reflexe je možná jedním z důvodů, proč lidé shledávají rodnověří a pohanství tak užitečným a uspokojivým způsobem, jak pohlížet na komplexnost (moderního) světa.

Převzato ze stránek [Bratrství.net](http://Bratrstvi.net). Překlad Wolf.

Poznámky:

Poznámky:

1. Strmiska, Michael F. *Modern Paganism in World Cultures. Comparative Perspectives.* – Santa Barbara: ABC-CLIO, 2005.
2. Polletta F. *Contending Stories: Narrative in Social Movements // Qualitative Sociology.* – 1998. – Vol. 21. – № 4. – P. 419–446; Fisher, W. R. *Narration, Reason, and Community // Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences. (Eds.).* – Lewis, Hinchman & Hinchman, Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 307–327.
3. Gajdukov A. *Ideologija i praktika slavjanskogo neojazyčevstva: candidacy of Science Diss.* – St. Petersburg: Herzen State Pedagogical University of Russia, 2000.
4. Aitamurto, K. *Russian Paganism and the Issue of Nationalism. A Case Study of the Circle of Pagan Tradition In Pomegranate // The International Journal of Pagan Studies.* – 2006. – 8 (2). – P. 184–210.
5. In the appendix of his Dissertation, Gaidukov presents more detailed division of the movement distinguishing the «political Neo-Pagan bloc» in separate. Although the table is partially outdated, it gives good overview on the movement. Gaidukov 2000.
6. Prokofjev, A., Filatov, S. & Koskello, A. *Slavjanskoje i skandinavskoje jazyčestvo. Vikkanstvo // Sovremennaja religioznaja žizň Rossii. Opyt sistematičeskogo opisanija. Part IV. (Red.) M. Burdo & S. B. Filatov.* – Moskva: Logos, 2006. – P. 155–207.
7. Zorina E. V. *Socialno-filosofskaja infrastruktura ezoteričeskoj tradicii v Rossii XX. veka: dissertacija na soiskanije učjoboj stepeni doktora filosofskich nauk.* – Finansovaja akademija pri pravitelstve R. F. Moscow, 2002.
8. George Ritzer, spisovatel, který poprvé použil termín «Mcdonaldizace», tím odkazoval na šíření standardizované, vykalkulované formy produkce (Ritzer, G. *The McDonaldisation of the Society.* Thousand Oaks, CA : Pine Forge Press, 2004; čes. *Mcdonaldizace společnosti, 1996, dotisk 2003*). Nicméně termín se také stal znamením triumfu americké, nadnárodní kultury. V rodnověrských diskusích je tato druhá interpretace světa běžnější.
9. Novikov-Novgorodec, B. M. *Vedičeskoe mirovozrenie protoslavjan – osnova podlinnoj rossijskoj gosudarstvennosti i geopolitiki.* – MoscowCity>: Belye Al'vy, 2007.
10. Inglehart Ronald & Baker, Wayne E. *Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values // American Sociological Review.* – 2000. – Vol 65(1). – P. 19–51.